

Vliv vyvěšování hnízdních budek na populaci některých
dutinohnízdošů

Miroslav Dusík | Hradec Králové

Často se na veřejnosti a někdy i v odborných kruzích vedou pesimistické polemiky o skutečném významu ochrany ptactva či jiných živočišných skupin. Je jisté, že intenzivní zemědělská a lesní velkovýroba, zprůmyslňování krajiny a ostatní zásahy do živostního prostředí nikterak nemohou prospět volně žijícímu živočišstvu, tedy ani ptactvu. Ztráty dostatku vhodných hnízdišť a další ekologické důsledky lidské činnosti způsobily podstatné kvalitativní a kvantitativní přeměny v naší ornitofauně. Ačkoli tu ptáci nacházejí zpravidla nadbytek potravy, omezené reprodukční podmínky zapříčiňují další deformace ve struktuře této fauny.

Účinnými opatřeními pro zachování řady druhů na omezených územích celcích (chráněná území, rezervace apod.) nelze vyřešit otázku zachování ustupujících druhů, ale je nutné vytvářet jim podmínky i v intenzivně obhospodařované krajině a případně vhodně využít jejich biologické činnosti, zvláště jejich úlohy v potravním řetězci. Jednou z možností rozmnožení těchto cenných druhů z řad zpěvného ptactva, dravců a sov je vyvěšování hnízdních budek.

Na území lesních celků mezi obcemi Vysoká n. L. a Borek probíhalo v uplynulých 5 letech 1977-81 ornitologické pozorování zaměřené mimo jiné i na zjištění skutečného vlivu vyvěšování budek na vzrůst populací dutinohnízdošů. V řídkých doubravách prorostlých borovými a smrkovými kulturami bylo rozmístěno 315 ks hnízdních budek v pomyslném okruhu po 30 až 50 m se střídáním jednotlivých typů v různých variacích. Dalších 95 velkých budek pro sovy a poštolky bylo postupně rozmístěno po celém okrese (HK).

Pro zjednodušení evidence byl každý typ označen velkým písmenem (A - H) :

- typ A - pro malé sýkory, ϕ vletu 26-29 mm
 B - pro sýkory, lejsky apod., vlet o ϕ 30-40 mm
 C - pro špačky, ϕ vletu 45-60 mm
 D - pro sýčky, ϕ vletu 70-80 mm
 E - pro sovy, poštolky, ϕ vletu 100-150 mm
 F - polobudka pro rehky, konipasy apod., vlet půlí přední stěnu
 G - polobudka pro poštolky, vlet půlí přední stěnu
 H - pro šoupálky, trojúhelníkovitý vlet v zadní stěně

Plného počtu budek pro zpěvné ptactvo bylo dosaženo v r. 1979 takže sezony 1977-78 byly spíše orientační. Vzrůst četnosti hnízdicích párů je objektivně srovnatelný teprve v letech 1979-1981, kdy typologická sestava budníků byla, kromě budek E a G, vyrovnaná.

Počty budek v jednotlivých sezonách ukazuje následná tabulka :

		A	B	C	D	E	F	G	H	celkem
1977	- ks	34	48	5	2	23	2	1	4	119
1978	- ks	63	84	3	1	26	2	3	12	194
1979	- ks	93	201	4	1	35	5	32	12	383
1980	- ks	94	203	4	1	34	5	44	12	397
1981	- ks	94	203	4	1	36	5	59	12	414
sestava										
79-81 v %		30	64	1	-	-	1	-	4	318
										(100 %)

Obsazení v jednotlivých hnízdních obdobích mělo v přepočtu na počet vyvěšených budek neustále vzrůstající tendenci. Vedle sýkor se podařilo úspěšně usídlit a rozmnožit zejména lejsky bělokrké, což se prokázalo zpětným odchytom samic na hnízdech, okroužkovaných v minulých sezonách jako pulli.

Vzestup hnízdících poštolek byl do značné míry v r. 1981 ovlivněn nejen větším počtem vyvěšených polobudek, ale i značným zvýšením populací hraboše polního na zemědělských pozemcích. Kvantitu a kvalitu usídlených ptáků v jednotlivých letech vyjadřuje přehled :

	zkratka	1977	1978	1979	1980	1981
Sýkora koňadra	Ko	36	61	64	91	105
- " - modřinka	Mo	25	62	58	96	82
- " - babka	Ba	-	2	1	2	7
- " - úhelniček	Uh	2	1	1	14	13
- " - parukářka	Pa	1	-	-	1	2
Brhlík lesní	Br	3	3	2	3	4
Šoupálek dlouhoprstý	Šd	1	1	-	-	4
- " - krátkoprstý	Škk	-	-	-	-	1
Lejsek černohlavý	Lč	3	8	1	-	3
- " - bělokrký	Lb	1	3	19	29	43
- " - šedý	Lš	-	-	-	1	2
Rehek zahradní	Rz	-	-	-	1	1
Červenka obecná	Če	-	-	-	-	1
Konipas bílý	Kb	-	-	-	-	1
Špaček obecný	Šp	1	-	-	-	-
Vrabec domácí	Vd	-	1	1	1	1
Vrabec polní	Vp	-	1	-	-	-
Poštolka obecná	Po	-	11	22	15	39
Puštík obecný	Pu	3	5	3	2	6
Kalous ušatý	Ka	-	1	3	2	1

Celkový vzrůst uměle usídleného ptactva v % v letech 1979 - 81 je zcela evidentní :

	A	B	C	D	E	F	G	H	celkem
1979	56	42	50	0	29	0	56	67	45
1980	80	68	75	0	24	20	25	83	62
1981	78	84	75	0	47	60	51	100	74

K uváděným skutečnostem je nutné poznamenat, že budky byly pravidelně v 10 - 15 denních intervalech kontrolovány. V případech, kdy došlo ke ztrátě nebo poškození budníku či vletového otvoru, byly závady okamžitě odstraňovány, takže příslušný počet využitelných dutinek byl ptactvu k dispozici téměř nepřetržitě, tím i výsledky uváděné v tomto souhrnu nejsou nijak podstatně ovlivněny. Pro zjištění co nejvyšší účinnosti rozmístěných hnízdišť v řadách za sebou byla vytvořena různá seskupení malých typů, která ne vždy se stala vhodnými, takže část zůstala neobsazena a ovlivnila tak různou měrou končený počet usazených párů. I tak celkové využití umělých hnízdních dutin v průběhu tří let vzrostlo z 45 % na 74 %.

Z toho skutečně vyplývá míra vlivu vyvěšování budek, které dokáží plně nahradit nedostatek přirozených dutin i v mladých lesních kulturách a posílí jejich množství také ve starších porostech. Volbou vhodných typů lze udržet i zvýšit počty hnízdících párů.

Je jistě řada ornitologů, kteří se zabývají touto namáhavou, ale zajímavou a potřebnou prací a nijak výsledky své činnosti nezveřejňují. Buďte jistě zajímavé založit ochranářskou skupinu tohoto typu v rámci VČ pobočky a své výsledky každoročně zveřejňovat ve Sborníku. Zájemci o spolupráci v tomto oboru se mohou přihlásit na adrese Miroslav Dusík, Ločenice 95, Předměřice n. L. PSČ 503 02, okr. Hradec Králové. Nezapomeňte uvést přesnou adresu, na kterou Vám budou zaslány potřebné instrukce ke sjednocení evidence a ostatní podrobnosti k činnosti.